

Nr 294.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa av krisläget föranledda lönespörsmål; given Stockholms slott den 24 maj 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 maj 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss:

Inom finansdepartementet har verkställts utredning beträffande vissa lönespörsmål, som sammanhånga med krisläget. Resultatet av utredningen har sammanfattats i en promemoria. Jag anhåller att nu få anmäla detta ärende.

I den inom departementet upprättade promemorian framhålles inledningsvis följande:

Krisläget och de omfattande militära inkallelserna ha i flera hänseenden medfört rubbningar inom den civila förvaltningsorganisationen. De särskilda löneproblem, som till följd härav uppkommit, ha behandlats i olika framställningar såväl till fjolårets urtima riksdag som till den nu sittande lagtima riksdagen. Efter det riksdagen fattat beslut i anledning av framställningarna, ha erforderliga åtgärder vidtagits. Emellertid återstå vissa ytterligare pro-

blem att lösa. Dessa avse frågor om semester, om ändrad tjänstgöringsort för vissa befattningshavare m. m. samt om förening av civil lön under semester eller ferier med militär avlöning.

De särskilda lönebestämmelser, som hittills meddelats, utgöra kompletterande föreskrifter, vilka infogats i det gällande lönesystemets ram utan någon väsentlig avvikelse från eljest tillämpade principer. De bygga också på den förutsättningen, att förvaltningsapparaten i stort sett behålles i sin hittillsvarande omfattning. Man måste emellertid räkna med, att en betydande reduktion av den civila förvaltningsapparaten kan behöva vidtagas ned till vad som är oundgängligen nödvändigt för samhällslivets fortgång. En sådan *krisadministration* föranleder, att åtskilliga befattningshavare bliva övertaliga. Härigenom uppkomma särskilda löneproblem. Genomförandet av en krisadministration nödvändiggör jämväl en omprövning av vissa andra lönespörsmål.

De huvudfrågor, som på löneområdet uppkomma vid krisadministrations genomförande, äro följande.

Till en början bör övervägas, vilka löneförmåner, som skola tillkomma den personal, vilken bibehålles vid tjänstgöring inom eget verk. Härvid bör till bedömande upptagas såväl det fall, då verksamheten fortsättes å hittillsvarande stationeringsort, som det fall, då verksamheten på grund av evakuering bedrives å annan ort.

Den andra huvudfrågan, som uppställer sig, är spörsmålet, vilka förmåner som böra tillkomma den övertaliga personalen. Det må redan nu framhållas, att det, för att nödig översyn och reda skall vinnas, är angeläget att denna personal registreras å en särskild temporär indragningsstat, förslagsvis benämnd *krisindragningsstat*.

Emellertid är det uppenbart, att den personal, som sålunda överföres på krisindragningsstat, bör i möjligaste mån tagas i anspråk för andra uppgifter av betydelse för samhället, vare sig detta sker vid annat civilt statligt verk, inom försvarsväsendet eller vid kommunala eller enskilda företag av stor allmän betydelse. Från lönesynpunkt uppkommer härvid frågan, vilka förmåner som böra garanteras den å krisindragningsstat uppförda personalen när den sålunda anlitas för annat arbete.

Slutligen synes böra upptagas till omprövning, vilka civila löneförmåner böra vid genomförd krisadministration tillkomma civila befattningshavare inkallade till militär tjänstgöring.

De befattningshavargrupper, om vilka i detta sammanhang är fråga, utgöra i första hand tjänstemännen vid de statliga nyreglerade verken inom civilförvaltningen. De ordinarie befattningshavarna vid dessa verk äro underkastade antingen bestämmelserna i civila avlöningsreglementet eller, om de anmält att de icke vilja underkasta sig detta reglementes villkor och bestämmelser, föreskrifterna i något av de före den 1 juli 1939 vid de nyreglerade verken tillämpliga avlöningsreglementena. Den icke-ordinarie personalen vid samma verk är underkastad civila icke-ordinariereglementet. Vidare är här fråga om folk- och småskollärare samt med dem i avlöningshänseende likställda befattningshavare, å vilka avlöningsreglementet den 30 september 1937 (nr 868) äger tillämpning, ävensom lärare vid högre kommunala skolor, underkastade avlöningsreglementet den 11 november 1938 (nr 660). De spörsmål, som här beröras, äro emellertid i tillämpliga delar av betydelse även för övriga delar av statsförvaltningen — varvid även icke-ordinarie personal vid försvarsväsendet samt i viss mån jämväl den under militära avlöningsreglementet lydande militära och civilmilitära personalen kommer

i betraktande — samt för andra tjänstemannagrupper, avlönade med bidrag av statsmedel.

I promemorian upptagas härefter först till behandling de lönefrågor, som böra lösas oavsett genomförandet av en krisadministration. Därefter behandlas de spörsmål, som direkt sammanhånga med genomförandet av en sådan administration.

I. Vissa lönefrågor, som icke direkt sammanhånga med genomförandet av en krisadministration.

A. Semester.

I 11 § civila avlöningsreglementet ha meddelats bestämmelser angående den semester, som ordinarie tjänsteman äger åtnjuta. Enligt dessa bestämmelser skall semester beräknas för kalenderår. Har på grund av tjänstgöringsförhållandena full semester icke kunnat beredas tjänsteman före kalenderårets utgång, skall dock tjänstemannen äga utfå felande antal semesterdagar under första kvartalet nästpåföljande år. Tjänsteman, som är stationerad å ort, där kallortstillägg utgår, må kunna medgivas rätt att i följd åtnjuta icke blott semester för löpande år utan jämväl återstående semester för nästföregående år.

Beträffande extra ordinarie tjänstemän, extra tjänstemän och aspiranter är semesterförmånen på liknande sätt reglerad genom bestämmelserna i 10 respektive 31 och 45 §§ civila icke-ordinariereglementet. Därvid har bland annat stadgats, att vad i 11 § 2 mom. civila avlöningsreglementet är för ordinarie tjänstemän föreskrivet i fråga om semesterförmånens åtnjutande skall äga tillämpning jämväl beträffande ifrågavarande icke-ordinarie tjänstemän.

Genom särbestämmelser, intagna i 8 kap. civila avlöningsreglementet och 6 kap. civila icke-ordinariereglementet, ha vissa grupper tjänstemän medgivits gynnsammare semesterförmåner än som framgår av de nyss anförda allmänna semesterbestämmelserna. Dylika särbestämmelser ha meddelats beträffande tjänstemän vid nedre justitierevisionen och hovrätterna, utrikesförvaltningen, kvinnlig sjukvårdspersonal vid sinnessjukhusen, viss läkar- och sjukvårdspersonal vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet, fyrskippspersonal m. fl.

De i civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet intagna semesterbestämmelserna ha icke avseende å lärare vid de allmänna läroverken, folk- och småskoleseminarierna m. fl. statliga läroanstalter. För dessa befattningshavare gäller, att de i stället för semester äga åtnjuta ferier å tider, som i vederbörande stadgar föreskrivas.

Vad angår ordinarie, extra ordinarie och extra personal vid försvarsväsendet äro i 16 § militära avlöningsreglementet respektive 10 och 31 §§ militära icke-ordinariereglementet intagna bestämmelser i huvudsak motsvarande dem, som återfinnas i civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet.

Enligt vad som framgår av framställningar till Kungl. Maj:t från olika myndigheter ha vissa tjänstemän på grund av de tjänstgöringsförhållanden, som rått sedan krigsutbrottet, icke före den 1 april 1940 kunnat utfå dem för år 1939 tillkommande semester. Ämbetsverken ha hemställt, att dessa tjänstemän måtte berättigas utbekomma felande antal semesterdagar under år 1940.

I avgivet utlåtande har *allmänna lönenämnden* ifrågasatt, att hos riksdagen skulle utverkas bemyndigande för Kungl. Maj:t att i fråga om verk, för vilket sådant finge anses erforderligt, medgiva att återstående semester för år 1939 finge uttagas senare än i vederbörande avlöningsreglemente föreskrevs.

I promemorian framhålles i förevarande avseende följande:

Det synes under rådande tjänstgöringsförhållanden oundvikligt, att personalen i vissa fall ej kan beredas semester i den omfattning, som anges i vederbörande avlöningsreglemente. Sådan begränsning i semesterrätten synes höra till de olägenheter, som tjänstemännen i nuvarande läge måste underkasta sig. Emellertid synes det rimligt att en tjänsteman, som icke kunnat utfå hela semestern inom den i vederbörande avlöningsreglemente för semesterns uttagande bestämda tiden, må, där tjänstens krav icke lägger hinder i vägen, kunna utfå resterande semesterdagar vid en senare tidpunkt. Givetvis kan dock en kumulering av semester för olika år tillåtas endast i begränsad omfattning. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att härom besluta. Härtill bör riksdagens bemyndigande inhämtas.

B. Ändrad tjänstgöringsort för vissa befattningshavare m. m.

Beträffande frågan om avlöningsförhållandena för tjänstemän, vilka vid evakuering eller andra med rådande tidsläge sammanhängande förhållanden få ändrad tjänstgöringsort eller i övrigt ändrade tjänstgöringsförhållanden, framhålles i promemorian följande:

Inom vissa verk ha verkställtts förflyttningar av samlingar och dylikt från hittillsvarande förvaringsort till annan ort. Vissa ytterligare förflyttningar planläggas för närvarande, varvid jämväl överväges att låta viss del av personalen medfölja. Förflyttningarna och andra av krisläget föranledda åtgärder kunna medföra att viss övertalig personal uppkommer, för vilken bör beredas sysselsättning på annat håll.

Det har också i några fall förekommit, att verksamhet blivit förlagd till annan ort därför att den vanliga lokalen tagits i anspråk för militärt ändamål.

Enligt de för nyreglerade verk nu gällande avlöningsbestämmelserna är huvudregeln, att tjänsteman, som i ett särskilt fall ålägges att fullgöra tjänstgöring på ort utom stationeringsorten, äger bibehålla oavkortade löneförmåner på sin tjänst, beräknade efter stationeringsortens ortsgrupp, och därutöver uppbära tjänstgöringstraktamente. Nämda traktamente, som icke i något fall får utgå med högre belopp än den för tjänstemannen enligt allmänna resereglementet bestämda traktamentsersättningen, utgår efter särskilda, i tilläggsbestämmelserna till civila avlöningsreglementet närmare bestämda grunder.

Anledning torde icke föreligga att — så länge krisadministration icke ge-

nomförts — ifrågasätta någon ändring i de nu angivna grunderna för avlöningsförmånernas beräkning.

Vad angår den övertaliga personalen, synes denna i den utsträckning så befinner sig möjligt böra anbefallas fullgöra tjänstgöring vid andra ämbetsverk, där behov av arbetskrafter uppkommit på grund av inkallelserna till militär tjänstgöring eller av annan anledning. Vederbörande tjänsteman torde i fall av nu nämnt slag böra bibehålla sina avlöningsförmåner oavkortade men avlöningen synes böra bestridas från avlöningsanslaget för det verk, där han fullgör tjänstgöring. Härtill bör riksdagens bemyndigande inhämtas.

C. Avlöning under tjänstledighet för militär tjänstgöring.

Gällande bestämmelser angående avlöningsförmånerna under tjänstledighet för militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering till civila befattningshavare vid nyreglerade verk innebära i huvudsak följande.

Vid tjänstledighet för *värnplikstjänstgöring* åtnjuter ordinarie och extra ordinarie tjänsteman avlöning med B-avdrag. Samma förmån tillkommer, under visst villkor beträffande längden av föregående anställningstid, jämväl extra tjänsteman och aspirant. Tjänsteman med arvode äger i allmänhet bibehålla halva arvodet, dock under enahanda villkor beträffande föregående anställningstid som i fråga om extra tjänsteman; sådan rätt stadgas emellertid i första hand endast för det fall, att anställningen enligt vederbörande myndighets beprövande är att betrakta såsom tjänstemannens huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla.

Vid tjänstemans tjänstledighet för tjänstgöring såsom *beställningshavare i reserven, å reservstat eller å övergångsstat*, såsom *officer i väg- och vattenbyggnadskåren* eller såsom *konstituerad landstormsofficer* kommer i rådande läge hädanefter att gälla, att ordinarie, extra ordinarie och extra tjänsteman samt aspirant skall — utan hinder av vad som finnes stadgat däremot stridande — å den civila befattningen avstå samtliga på tjänstledighetstiden belöpande avlöningsförmåner; dock äger han, därest honom jämlikt de för försvarsväsendet gällande bestämmelserna tillkommande månadslön understiger den avlöning för månad, som han vid tjänstgöring i den civila befattningen skulle hava ägt åtnjuta, å denna befattning uppbära skillnaden (den s. k. minimiregeln). Såsom förutsättning för åtnjutande av sistnämnda förmån gäller beträffande extra tjänsteman och aspirant visst villkor i fråga om längden av föregående anställningstid.

De nu angivna huvudgrunderna äga i huvudsak motsvarande tillämpning beträffande vissa kommunanställda lärargrupper med nyreglerad lön, nämligen lärare vid kommunala mellanskolor m. fl. högre kommunala läroanstalter samt lärare vid folkskoleväsendet.

I promemorian uttalas, att vad sålunda för närvarande gäller på förvarande område torde böra tillämpas även i fortsättningen, så länge krisadministration icke är rådande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 maj 1940 har *statens krisrevision* hemställt, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande att utfärda föreskrifter av innebörd, *dels* att semester icke må beviljas tjänsteman under tid, då han är inkallad till militär tjänstgöring, *dels ock*, beträffande tjänsteman som äger åtnjuta ferier, att av ferietiden skall såsom tjänstledighet betraktas tid, under vilken tjänstemannen fullgör militär tjänstgöring på grund av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering (partiell eller allmän), vare sig särskild tjänstledighet beviljats eller ej. Till stöd för framställningen har krisrevisionen, efter erinran om gällande bestämmelser angående tjänstemans avlöningsförmåner under tjänstledighet för militär tjänstgöring, anfört följande:

Gällande bestämmelser i ämnet reglera endast fall, då vederbörande tjänsteman beviljats *tjänstledighet* från sin civila befattning för militär tjänstgöring. Däremot finnes intet stadgat för det fall att tjänsteman under militärtjänstgöringen erhållit semester eller åtnjuter ferier i den civila befattningen. Alldenstund semester och ferier icke äro att anse som tjänstledighet i löneteknisk bemärkelse, uppställer sig frågan, dels om semester i vanlig ordning må kunna beviljas till militärtjänstgöring inkallad personal, dels om ferietid skall innefattas i meddelad ledighet för militär tjänstgöring. I dessa båda avseenden råder f. n. åtskillig oklarhet.

Enligt vad statens krisrevision erfarit hava vissa myndigheter hittills ansett sig oförhindrade att på ansökan medgiva, att inkallad tjänsteman får utbyta tjänstledigheten mot semester, liksom det förekommit, att lärare eller annan tjänsteman, som i stället för semester åtnjuter ferier, beviljats tjänstledighet till ferietidens början och därefter ansetts i vanlig ordning åtnjuta ferier, oaktat den militära tjänstgöringen alltjämt pågått.

Detta innebär, att vederbörande under den fingerade semester- och ferietiden erhåller oavkortad lön från sin civila befattning eller med andra ord att förmånen av semester eller ferier i strid mot sitt egentliga syfte och — såvitt krisrevisionen kan finna — även i strid mot grunderna för avlöningsreglementet evalveras i kontanter. Särskilt anmärkningsvärd skulle en dylik ordning te sig, om den komme att tillämpas å reserv- och landstormsofficerare under nu instundande sommarferier vid rikets olika undervisningsanstalter. En lärare, som tillika är reservofficer, skulle exempelvis då under omkring 2½ månader få uppbära såväl oavkortad lön från sin civila befattning som krigslön i officersbeställningen, varigenom han skulle uppnå en sammanlagd inkomst, som icke blott väsentligt överstiger hans vanliga avlöning utan även är långt större än den aktive officerens avlöning.

I promemorian anföres:

Den av krisrevisionen berörda frågan synes böra beaktas. De olägenheter, som krisrevisionen påpekat, gälla visserligen främst sådana tjänstemän, som vid militär tjänstgöring uppbära högre avlöning än den, som tillkommer värnpliktig. Det möter dock svårighet att göra åtskillnad i förvarande avseende mellan värnpliktiga och andra inkallade tjänstemän. I anslutning till krisrevisionens förslag torde fördenskull riksdagens medgivande böra inhämtas till att bestämmelser meddelas av innebörd, att semester icke må beviljas tjänsteman för tid, varunder han är inkallad till militär tjänstgöring, samt att tid, varunder ferieberättigad tjänsteman under ferier är inkallad till militär tjänstgöring, icke skall betraktas såsom

ferietid utan såsom tid, varunder tjänstledighet för den militära tjänstgöringen åtnjutes, varav följer att tjänstemannen blir skyldig att vidkännas mot tjänstledigheten svarande avdrag å lön. Vad sålunda sagts bör äga tillämpning å såväl statstjänstemän som övriga befattningshavare, om vilka här är fråga.

II. Löneproblem vid genomförande av en krisadministration.

De löneproblem, som uppstå vid genomförande i större eller mindre omfattning av en krisadministration, avse dels löneförmåner åt personal, som tjänstgör vid eget eller annat verk å personalens vanliga stationeringsort, dels löneförmåner åt personal, som tjänstgör å evakueringsort, och dels löneförmåner åt personal, som överförts till krisindragningsstat. Härtill kommer frågan om löneförmåner under ledighet för militär tjänstgöring.

A. Löneförmåner åt personal tjänstgörande å hittillsvarande stationeringsort.

Dispensibla och indispensable avlöningsbestämmelser. För bedömande av ifrågavarande spörsmål är det erforderligt att klargöra, i vad mån gällande avlöningsregler äro formellt orubbliga och i vilka avseenden statsmakterna äga befogenhet att gentemot tjänstemännen sätta ur kraft eller förändra och jämka desamma. Med hänsyn till olika tjänstemannakategoriernas anställningsform och rättsliga ställning har denna fråga praktisk betydelse närmast för ordinarie tjänstemän. Beträffande icke-ordinarie befattningshavare får staten anses juridiskt sett äga full handlingsfrihet.

I fråga om avlöningsbestämmelsernas formella föränderlighet må till en början nämnas, att enligt civila avlöningsreglementets 66 § tjänstemännen uttryckligen äro förpliktade att generellt underkasta sig ändringar i vissa löneföreskrifter. De stadganden, som sålunda äro generellt dispensibla, innefattas — såvitt angår tjänstemän med lön enligt allmän löneplan — i följande delar av avlöningsreglementet, nämligen:

- 22 § reseersättning,
- 23 § tjänstgöringstraktamente,
- 24 § flyttningersättning,
- 25 § felräkningspenningar,
- 26 § övertidsersättning,
- 27 § ackord eller beting,
- 32—39 §§ sjukvård m. m.,
- 41—44 §§ tjänstebostad m. m.,
- 45—47 §§ tjänstedräkt, samt

ett flertal bestämmelser i 8 kap. (48—58 §§; bland dessa bestämmelser må nämnas flyttningersättning, representations- och hyresbidrag samt åtskilliga andra särskilda ersättningar till tjänstemän vid utrikesförvaltningen; arvoden till ställföreträdare för vissa verkschefer; avlöningsförstärkningar eller lönetillägg för vissa slag av särskilt påfrestande eller ansvarsfull tjänstgöring el. dyl. vid vissa verk, såsom lönetillägg till revirförvaltare, fyrskepps-

tillägg åt fyrskeppspersonal, lotslott åt lotsar o. s. v.; särskilda ersättningar för tjänstgöring å tåg, fartyg eller andra kommunikationsmedel vid tullverket samt de affärsdrivande verken m. m.)

I den mån dessa föreskrifter enligt särskilda stadganden i 3 avd. äro tillämpliga även å tjänstemän med lön enligt särskild löneplan eller eljest enligt särskilda bestämmelser (59—64 §§), äro de givetvis även för dessas vidkommande dispensibla. Härtill komma vissa dispensibla stadganden i de föreskrifter, som uteslutande beröra sådana tjänstemän. Hit höra föreskrifter om bostad för provinsialläkare, landshövdingar och rektorer, om representationsbidrag för landshövdingar samt vissa särskilda bestämmelser för ett par grupper av tjänstemän.

I vissa av här avsedda fall erfordras för ändring av lönereglerna beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, medan däremot i andra fall Kungl. Maj:t ensam äger meddela beslut om ändring. Kungl. Maj:ts befogenhet härutinnan omfattar delvis en rätt att ändra såväl de närmare förutsättningarna för en viss ersättning som ersättningsbeloppen och grunderna för dessas utgående (t. ex. tjänstgöringstraktamente); i en del fall avser befogenheten endast att bestämma ersättningens storlek och de närmare grunderna för dess utgående, medan förutsättningarna angivits i reglementet (t. ex. flyttningsersättning); i andra fall slutligen äro såväl huvudförutsättningarna som ersättningsbeloppen fixerade i reglementet (t. ex. övertidsersättning).

Beträffande de i reglementets 4 avd. intagna bestämmelserna om lönenämnd saknas föreskrift om jämkningsmöjlighet. Dessa bestämmelser äro emellertid väsentligen av organisatorisk art. Detsamma gäller om bestämmelserna i 42 § 3 mom. rörande statens bostadsnämnd.

De avlöningsbestämmelser, beträffande vilka tjänstemännen *icke* enligt avlöningsreglementet äro skyldiga att underkasta sig ändrade föreskrifter, avse för tjänstemän med lön enligt allmän löneplan i huvudsak följande löneformer:

- 5 § lönebeloppen,
- 7—8 §§ regler om löneklassplacering och löneklassuppflyttning m. m.,
- 11 § semester,
- 20 § kallortstillägg,
- 21 § vikariatsersättning m. m.,
- 29—31 §§ rörligt tillägg, samt
- 40 § begravningshjälp.

Samma eller motsvarande stadganden äro, i den mån de gälla för tjänstemän med lön enligt särskild löneplan eller särskilda bestämmelser, även för deras vidkommande indispenibla.

Även de i 2 § 4 mom. intagna reglerna om avlöningsutbetalning, vilka gälla för samtliga tjänstemän, äro formellt indispenibla.

Beträffande vissa av de avlöningsformer, som icke tillhöra de jämkningsmöjliga, gäller emellertid att själva grunderna för förmånernas bestämmande helt eller delvis äro beroende av Kungl. Maj:ts beslut. Detta är exempelvis fallet med kallortstilläggen såtillvida som orternas fördelning på olika kall-

ortsklasser bestämmas av Kungl. Maj:t. Med avseende på lörens differentiering efter olika ortsgrupper råder ett liknande förhållande icke blott så till vida, att tjänstemannens stationeringsort är beroende på Kungl. Maj:ts eller vederbörande myndighets beslut, utan jämväl därutinnan att grunderna för orternas fördelning på olika ortsgrupper fastställas av Kungl. Maj:t. Vad vikariatsersättningen beträffar, äro tjänstemännen berättigade till sådan ersättning under vikariatsförordnande, men det ligger i Kungl. Maj:ts eller vederbörande myndighets hand att bestämma, om förordnande å ledig tjänst eller vikariat för en tjänstledig tjänsteman överhuvudtaget skall förekomma.

En särskild ställning intaga reglerna om tjänstledighetsavdrag (13—17 §§). Enligt 12 § skola reglementets bestämmelser härom gälla, såframt icke Kungl. Maj:t finner skäl att för visst fall annorlunda bestämma. Närmast torde man härvid ha tänkt sig möjligheten att medgiva förmånligare tjänstledighetsavdrag i vissa fall (t. ex. vid sjukdom), men föreskrifterna lämna rent formellt möjlighet även till en jämkning av avdraget i motsatt riktning. Avfattningen av stadgandet ger emellertid vid handen, att detsamma icke avsetts att tillämpas för beslut av sådan räckvidd att de i verkligheten innebära ändring av avdragsreglerna.

Beträffande stadgandena om löneavdrag vid ledighet är vidare att anteckna, hurusom i förarbetena till avlöningsreglementet förutsatts, att de i 13 § 2 mom. innefattade bestämmelserna om avlöning vid tjänstledighet för militär tjänstgöring icke skulle vara tillämpliga under krigstid och ej heller i vissa andra extraordinära fall. För dylika fall hava särskilda bestämmelser ansetts böra utfärdas angående förfarandet med tjänstemännens lön under ledigheten.

Vad här ovan sagts angående orubblighet eller föränderlighet i civila avlöningsreglementets olika bestämmelser gäller i stort sett även beträffande motsvarande bestämmelser i övriga här avsedda, i det föregående angivna avlöningsreglementen.

I promemorian upptagas till specialbehandling vissa av de dispensibla lönebestämmelserna. Härvid påpekas att en del av dessa avse arvoden och vissa andra ersättningar (ersättning för särskilt krävande prestationer m. m.), som i viss mån kunna sägas närma sig lönskaraktär. I dessa ersättningar förutsättes, att någon ändring icke skall vidtagas. Härefter framhålles i promemorian följande:

En del ersättningar ha *traktamentes* natur. Det torde få bero på Kungl. Maj:ts bedömande, om och i vad mån rubbningar i traktamentsreglerna bör ske. Då vissa traktamenten bestämts med riksdagen, bör generellt jämkningsbemyndigande inhämtas. Vad sålunda sagts gäller jämväl ersättning till resekostnader m. m.

Vad *övertidsersättningen* angår, sammanhänger denna fråga i första hand med spörsmålet om jämkning i gällande bestämmelser om arbetstidens längd. Riksdagen har i anledning av väckta motioner berört detta spörsmål. Det ligger principiellt i Kungl. Maj:ts hand att vidtaga en utsträckning av arbetstiden, varav också följer en begränsning av ersättningsbestämmelsernas räck-

vidd. Vare sig en krisadministration genomföres eller ej, kunna förhållandena göra en sådan utsträckning påkallad inom gränser, som betingas av arbetsekonomiska synpunkter. Samtidigt bör emellertid en begränsning av rätten till övertidsersättning äga rum i besparingssyfte. Härför erfordras riksdagens medverkan, och dess bemyndigande torde böra utverkas för Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser i ämnet. Övervägande skäl synas tala för att i allmänhet övertidsersättning icke utgår.

Med avseende å bestämmelserna om ersättning för *sjukvård*, vilka i sin helhet äro underkastade ändringar genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, kunna vissa rubbningar bliva påkallade icke blott av besparingsskäl utan bl. a. emedan verksläkarorganisationen ej kan beräknas ostört fungera under de förhållanden, som föranleda införandet av en krisadministration. Redan under nu rådande skärpt försvarsberedskap ha härutinnan och i övrigt i sjukvårdshänseende inträtt vissa svårigheter. Emellertid torde för tjänstemän, som kvarbliva i tjänst vare sig å stationeringsorten eller å evakueringsort, stadgade förmåner vid olycksfall i tjänsten böra utgå oförändrade, i den mån så är praktiskt möjligt. Hur långt restriktionerna vid andra fall av sjukdom böra sträcka sig måste delvis bli en praktisk fråga med hänsyn till möjligheten att anordna fri läkarvård. Av organisatoriska skäl och ur besparingssynpunkt bör under alla förhållanden rätten till specialistvård be- skäras, ersättning för läkemedel ej utgå där ej fråga är om olycksfall i tjänsten, förmåner av bad, massage m. m. upphöra samt ersättning för resor och sjuktransport minskas eller helt bortfalla. Däremot synes sjukhusvård böra beredas i huvudsakligen oförändrad omfattning, i den mån sådan kan anordnas. Riksdagens bemyndigande bör utverkas för Kungl. Maj:t att i dessa avseenden utfärda de inskränkande bestämmelser, vilka finnas lämpliga.

De under civila avlöningsreglementets 2 avd. 8 kap. innefattade *särskilda bestämmelserna* torde i allmänhet ej böra underkastas rubbning i annan mån än där sådant påkallas såsom konsekvens av vad som föreslås i övrigt. Med hänsyn till krisförhållandena torde emellertid de till vissa tjänstemän utgående *representationsbidragen* böra upphöra för tjänstemän som nu åtnjuta dylika bidrag. Riksdagens bemyndigande bör utverkas för Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser därom.

Beträffande de *indispensibla bestämmelserna* framhållas i promemorian följande:

Bestämmelserna om *lönebelopp* och *rörligt tillägg* äro indispensibla enligt civila avlöningsreglementet. Det har också gjorts gällande, att redan grundlagen förhindrar en jämkning i dessa hänseenden. Huruvida så är fallet synes i detta sammanhang icke behöva upptagas till bedömande. Övervägande skäl lära nämligen tala mot en sådan jämkning, vilken, om den ansåges böra vidtagas, borde utsträckas att avse även övriga löntagargrupper och alltså föranleda ett sönderbrytande av de privata arbetsavtalen.

Enligt 2 § 4 mom. civila avlöningsreglementet skall *avlöning utbetalas* månadsvis i efterskott, i den mån icke beträffande särskild ersättning utbetalning i annan ordning är stadgad eller eljest finnes lämpligen böra ske. Härvid har förutsatts, såsom framgår av andra föreskrifter i avlöningsreglementet, att utbetalningen skall ske kontant. Av olika skäl, som här icke skola närmare beröras, kan det under vissa förhållanden bliva angeläget att begränsa de kontanta löneutbetalningarna. Utredning av denna fråga, som berör icke blott statstjänstemännen utan löntagarna över huvud, pågår inom vederbörande departement. Det är likväl ännu icke möjligt att bedöma, huruvida utredningen kommer att resultera i förslag, som anses böra genom-

föras. Om emellertid så sker, kan det förutses, att frågan om begränsning av de kontanta löneutbetalningarna kan bli aktuell under sådana förhållanden, som råda då krisadministration genomförs.

Vad angår reglerna för *löneklassplacering* och *löneklassuppflyttning m. m.* må påpekas, att man givetvis under sådana förhållanden, som råda under tiden för krisadministration, måste räkna med att prövningen av dylika frågor i viss utsträckning uppskjutes. Erinras må, att enligt krigsavlöningsreglementet uppflyttning till högre löneklass eller tillträde till löneförhöjning må, där ej dylik åtgärd sker i anledning av befordran, äga rum endast i den mån Kungl. Maj:t sådant föreskriver. När sedermera jämlikt dylik föreskrift eller vederbörliga fredsbestämmelser uppflyttning i högre löneklass eller tillträde till löneförhöjning äger rum, skall emellertid enligt sistnämnda reglemente löntagare gottgöras för den inkomstminskning, som han i följd av uppskovet med nämnda åtgärd fått vidkännas.

I fråga om *semesterbestämmelserna* kan hänvisas till vad i det föregående anförts vid redogörelsen för de redan nu aktuella löneproblemen.

Enligt Kungl. Maj:ts cirkulär till statsmyndigheterna den 4 januari 1940 (nr 37) angående begränsning av *vikariatsförordnanden m. m.* må sådant förordnande icke meddelas i annat fall, än då så prövas oundgängligen nödvändigt. Vid en genomförd krisadministration kan förutsättas, att en strikt uppdelning av göromål mellan olika befattningar ej kan upprätthållas. I följd härav böra vikariatsförordnanden ej få meddelas av ämbetsverken, och beträffande andra vikariat än de, som förenats med rätt till vikariatslön, böra jämväl tidigare meddelade förordnanden upphöra att gälla. Därest avsteg oundgängligen måste ske från de nu angivna principerna, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att härom besluta.

Såsom redan framhållits bestämmes orternas fördelning å *olika dyrorts- och kallortsklasser* av Kungl. Maj:t. Det synes icke lämpligt att härutinnan vidtaga jämkning. Ej heller bör ifrågasättas någon rubbning av gällande bestämmelser angående *begravningshjälp*.

Vad slutligen angår frågorna om *allmänna lönenämndens* och *statens bostadsnämnds* verksamhet må erinras att särskild sakkunnig tillkallats för att verkställa utredning rörande de bestämmelser angående förvaltningsdomstolarnas och förvaltningsmyndigheternas verksamhet, vilka kunna vara erforderliga vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Enligt direktiven skall vid utredningen upptagas till övervägande, bland annat, frågan om överföring, helt eller delvis, av de arbetsuppgifter, som ankomma på visst förvaltningsorgan, till annan myndighet. Vid genomförandet av en krisadministration måste hävdvunna arbetsformer i betydande utsträckning övergivas. Bland annat måste förutsättas, att remissväsendet väsentligt begränsas. Det kan vid sådant förhållande ifrågasättas, om icke lönenämndens verksamhet över huvud bör inställas eller i varje fall begränsas. I fråga om bostadsnämnden synes kunna uppkomma behov av en tillfällig decentralisering, helt eller delvis, exempelvis till länsstyrelserna, av handläggningen av de eljest på bostadsnämnden ankommande ärendena.

Det framhålles i promemorian, att vad i densamma sålunda anförts i tillämpliga delar borde gälla jämväl de övriga tjänstemannagrupper, om vilka i promemorian är fråga.

B. Löneförmåner åt personal tjänstgörande å evakueringsort.

Beträffande löneförmåner åt personal tjänstgörande å evakueringsort anföres i promemorian följande:

Vid förflyttning av verk eller delar av verk från hittillsvarande stationeringsort till annan ort uppkomma vissa särskilda lönefrågor beträffande de tjänstemän, som sättas att tjänstgöra å ort dit förflyttningen skett (evakueringsort). Dessa frågor avse dels efter vilken ortsgrupp lön skall utgå, dels rese- och flyttningssättning till de evakuerade tjänstemännen.

I förstnämnda hänseende synes principen böra vara den, att de evakuerade tjänstemännen icke ställas sämre i lönehänseende än tjänstemän, som redan förut äro placerade på evakueringsorten. Goda skäl synas föreligga för att de förflyttade tjänstemännen för den tid evakueringen varar tilldelas fast placering på evakueringsorten, som alltså för dem blir *ny stationeringsort*. Härigenom komma de evakuerade tjänstemännen automatiskt att erhålla lön efter den ortsgrupp, som gäller för evakueringsorten, vare sig denna ortsgrupp är lägre eller högre än den hittillsvarande stationeringsortens ortsgrupp. Av den föreslagna anordningen följer, att tjänstgöringstraktamente ej kommer att utgå till evakuerade tjänstemän.

Resa till evakueringsorten torde i regel komma att ordnas genom statens försorg, varvid någon reseersättning ej bör utgå. Där gemensam evakueringsresa ej anordnas, bör reseersättning beredas enligt bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t.

Normalt skall vid förflyttning i anledning av beslut om ändrad stationeringsort utgå *flyttningssättning*. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela de särskilda bestämmelser för sådan ersättning, som kunna finnas påkallade.

Beträffande löneförmåner i övrigt åt evakuerade tjänstemän bör i tillämpliga delar gälla vad i det föregående ifrågasatts med avseende å personal, som tjänstgör vid verk å hittillsvarande stationeringsort.

C. Löneförmåner åt personal å krisindragingsstat.

Vad angår löneförmåner åt personal å krisindragingsstat framhållas i promemorian följande:

De ordinarie nyreglerade tjänstemännen, som överföras till krisindragingsstat, få frihet att bosätta sig å vilken ort inom riket, de önska. Hinder synes då icke föreligga att besluta nedsättning av lönen för dem inom ramen för de belopp, vilka inom vederbörande löneklass upptagas för lägsta ortsgrupp. Då tjänstemännen i regel icke kunna förutsättas äga möjlighet att genom flyttning från den dittillsvarande stationeringsorten omedelbart nedbringa sina levnadskostnader och de dessutom i åtskilliga fall torde kunna påräkna att inom kort erhålla annat arbete på denna stationeringsort, synas emellertid billighetsskäl tala för att dem beredes något understöd antingen i form av flyttningssättning eller i form av ett lönetillägg för en kortare övergångstid. Det senare alternativet synes vara det enklaste. Med beaktande av behovssynpunkter kan ifrågasättas, att tjänstemännen under viss begränsad tid tillerkännas, utom lön efter A-ort, lönetillägg motsvarande för familjeförsörjare hälften och för annan tjänsteman fjärdedelen av skillnaden mellan A-ortslön och lön på den förutvarande stationeringsorten. Utöver lön efter A-ort jämte därå belöpande rörligt tillägg samt det nu ifråga-

satta lönetillägget under viss tid böra tjänstemän å kristidsindragningsstat, då de icke fullgöra arbete, ej åtnjuta någon avlöningsförmån. Innehar sådan befattningshavare tjänstebostad, bör han äga möjlighet att, om han så önskar, avträda densamma utan avvaktande av avtalstidens utgång.

Vad sålunda anförts bör tillämpas även i fråga om de icke-ordinarie befattningshavare, som överföras på krisindragningsstat och vilka åtnjuta lön enligt nyreglerad löneplan. Beträffande övrig på krisindragningsstat överförd personal bör Kungl. Maj:t äga bestämma avlöningsförmånerna, givetvis med beaktande av de särskilda lönebestämmelser, som gälla för de olika grupperna.

Det bör även ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma de förutsättningar, under vilka icke-ordinarie personal må överföras på krisindragningsstat i stället för att entledigas och huru länge de böra bibehållas å sådan stat.

Löneförmånerna åt den på krisindragningsstat överförda personalen, som icke utför annat arbete, böra bestridas av de medel, av vilka löneförmånerna skolat bestridas, om ej sådan överföring skett. Kostnaderna torde emellertid böra redovisas särskilt för sig i räkenskaperna.

Såsom i det föregående påpekats, är avsikten, att de befattningshavare, som överföras på krisindragningsstat, skola tagas i anspråk för andra uppgifter. Om de anlitas vid civilt statligt verk, böra de få åtnjuta samma avlöningsförmåner som tillkommo dem före överflyttningen på krisindragningsstat. Kostnaderna böra bestridas av anslagsmedlen för det verk, vid vilket tjänstgöringen fullgöres.

Avlöningsförmåner till tjänsteman, som tages i anspråk för arbete annorstädes än vid civilt verk, böra bestämmas med tillämpning av de enligt tjänstepliktlagen eller eljest för sådan anställning gällande föreskrifterna. Understiga emellertid dessa förmåner dem, som tillkomma tjänstemannen såsom överförd på krisindragningsstat, bör vederbörande verk utbetala skillnadsbeloppet.

Givetvis böra tjänstemän, som överförts på krisindragningsstat, vara skyldiga att, om behov uppkommer, återtaga utövningen av sin tjänst vid det egna verket.

Slutligen må påpekas, att hinder naturligtvis icke möter, att såsom hittills i viss utsträckning skett, taga tjänsteman i anspråk för särskild av krisläget föranledd uppgift utan att han därför behöver överföras på krisindragningsstat.

Riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t torde böra inhämtas att i huvudsak enligt de riktlinjer, som ovan angivits, besluta om tjänstemäns överförande på krisindragningsstat.

D. Löneförmåner vid tjänstledighet för militär tjänstgöring.

Såsom förut nämnts har under förarbetena till civila avlöningsreglementet förutsatts, att de i 13 § 2 mom. reglementet innefattade reglerna om lön under ledighet för militär tjänstgöring ej äga giltighet under krigstid och ej heller i vissa andra extraordinära fall. Under förhållanden som här avses lärer därför Kungl. Maj:t vara oförhindrad att vidtaga jämkningar i restriktiv riktning av reglerna för löneavdrag även så vitt angår ordinarie tjänstemän, vilka tillträtt sin tjänst före reglementets ikraftträdande. Erinras må härvid om de uttalanden innevarande års riksdag i skrivelsen nr

209 gjort i fråga om tolkningen av bestämmelserna i sagda författningsrum.

Enligt promemorian bör jämkning i första hand ifrågakomma beträffande tjänstemän, vilka i egenskap av beställningshavare å reservstat eller i reserven eller vad därmed är likställt erhålla lön och andra förmåner enligt krigsavlöningsreglementet såsom officerare, underofficerare eller underbefäl. I promemorian erinras, att numera den principen skall tillämpas, att dessa tjänstemän i sin civila avlöning få i förekommande fall bibehålla vad som erfordras för att uppbringa den totala inkomsten till vad som motsvarar lönen i den civila befattningen (den s. k. minimiregeln). Under förhållanden, som föranleda genomförande av krisadministration, kan emellertid, framhålles i promemorian, diskuteras om för ifrågavarande tjänstemän bör ifrågakomma annan ersättning än den, som tillkommer dem enligt krigsavlöningsreglementet. Även beträffande civil personal, som fullgör värnplikts-tjänstgöring, bör enligt promemorian nedsättning av de civila löneförmånerna kunna äga rum genom skärpning av avdragsreglerna. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t, att meddela i förevarande hänseende erforderliga bestämmelser.

Departements-
chefen.

Vad till en början angår de i första avdelningen av departementspromemorian berörda lönefrågorna kan jag ansluta mig till de där framförda synpunkterna. Jag föreslår därför, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att meddela bestämmelser angående *dels* dispens från föreskrift om tid, inom vilken semester måste uttagas, *dels* avlöningskostnaders bestridande i fall, då tjänsteman vid visst verk anbefalles fullgöra tjänstgöring vid annat verk, *dels* ock förbud mot att tid, under vilken tjänsteman är inkallad till militär tjänstgöring, räknas såsom semester- eller ferietid.

I promemorian ha jämväl behandlats vissa lönefrågor, som direkt sammanhånga med en kraftig beskärning av den icke krisbetonade civila förvaltningsapparaten. Härvid ha emellertid endast huvudfrågorna berörts och åtskilliga detaljproblem återstå ännu att lösa. I vad mån och på vad sätt en sådan krisadministration, som i promemorian avses, bör genomföras, får bedömas olika allt efter lägets växlingar. Det synes mig angeläget, att möjlighet beredes Kungl. Maj:t att meddela de särskilda avlöningsföreskrifter, som sammanhånga med övergång till krisadministration. Enligt promemorian bör Kungl. Maj:t i sådant syfte inhämta riksdagens bemyndigande att besluta i vissa hänseenden, som eljest ankomma på gemensamt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen. Bemyndigandet skulle avse, förutom rätt att överföra tjänstemän på en särskild temporär krisindragningsstat och besluta om dessa tjänstemäns avlöningsförmåner, jämväl befogenhet att, om och i den mån så befinnes lämpligt, föreskriva vissa begränsningar av löneförmånerna till den personal, som bibehålles i tjänstgöring. Sålunda skulle Kungl. Maj:t äga begränsa ersättningar av traktamentsnatur, resekostnadsersättningar, ersättningar för overtidsarbete samt rätten till sjukvård på statens bekostnad och till representationsbidrag. Dessutom skulle Kungl.

Maj:t erhålla befogenhet att meddela bestämmelser angående löneförmåner vid tjänstledighet för militär tjänstgöring. Jag tillstyrker, att sådant bemyndigande inhämtas. I samband med prövningen härav blir riksdagen i tillfälle att framföra sina synpunkter på de övriga frågor, som berörts i promemorian.

Under åberopande av vad sålunda anförts och då proposition i ärendet jämlikt § 54 regeringsformen torde kunna avlåtas utan hinder av att den för propositioners avlåtande i allmänhet stadgade tiden gått till ända, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser i de hänseenden, som av mig i det föregående angivits.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ossian Larsson.
